

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ: 'Ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας 1919.

Βέβαια το σημερινό κοινωνικό σύστημα δε θα μπορέσει ποτέ να μᾶς δώσει το πρότυπο σχολικό βιβλίο που υνερενόμαστε.

Ἡ παιδεία ὅποιος τὴν φαντάζεται πὼς κυνῆγει ἀπόλυτους ἠθικούς σκοποὺς, γελιέται. Τὸ εκπαιδευτικὸ σύστημα ἐνὸς κράτους, ὅπως κι ὅλοι οἱ ἄλλοι κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ του θεσμοὶ ἄλλο δὲν κάνουνε παρὰ νὰ ἐξυπερετοῦνε καὶ νὰ στηρίζουνε τὸ κράτος. Στήριγμα τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ τοῦ παπισμοῦ ἡ παιδεία τὸ Μεσαίωνα, στήριγμα τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση ὡς σήμερα. Μιὰ κοινωνικὴ τάξη σὰν ἐπιβάλλεται σὲ μιὰ κοινωνία, ἡ πρώτη δουλειὰ τῆς μόλις καταθέσει τὰ ὄπλα κ' ἡσυχάσει, εἶναι νὰ ἀναδημιουργήσει ὅλη τὴ νομοθεσία καὶ νὰ τὴν προσαρμώσῃ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς. Ἔτσι, ὅλα, διοίκηση, δικαιοσύνη, ἐκκλησία, παιδεία, ἔχουνε νὰ δουλέψουνε πιστὰ στὴν ἰδέα ποὺ ἀνταποκρίνεται στὰ ἔλκικα συμφέροντα τῆς νικητῆρας κοινωνικῆς τάξης. Οἱ πῶ ἀνῆθικοι σκοποὶ, οἱ πῶ βάρβαρες ἐπιδιώξεις, παίρνουνε τότε τὴ μορφὴ κοινωνικῶν θεσμῶν, ἀνακηρύσσονται ἱερὲς κ' ἐπιβάλλονται μὲ τὸ δεισιδαίμονα φόβο τῆς θρησκευτικῆς πρόληψης. Εἶναι πῶ οἱ πλῆκες τοῦ Μωϋσῆα γιὰ τὸν πολὺ κόσμον ποὺ εἶναι ἀνίκανος νὰ νοιώσῃ τί κοῦβεται πίσω ἀπὸ τὶς ἱερὲς αὐτὲς ἀλήθειες. Τὸ σχολεῖο γίνεται τὸ κυριώτατο μέσο γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῶν κα νομίμων ἰδεῶν ποὺ παίρνουνε τὴ μορφὴ γενικῶν ἀληθειῶν γιὰ νὰ μπορέσουνε νὰ ἐπιβληθοῦνε. Τὸ σχολεῖο ἢ συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ γίνεται τὸ μέσο γιὰ νὰ διοχετευτοῦνε αὐτὲς οἱ ἰδέες στὴν κοινωνία ποὺ ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μπαίνουνε πᾶ στὸ αἷμά μας καὶ δηλητηριάζουνε τὸν ὅργανισμό μας δίχως νὰ τὸ υποπτευόμαστε. Ἡ κοινωνία ζῇ εὐχαριστιμένη μέσα στὴν πλάνη τῆς. Βλέπει τὰ τραγικὰ ἀποτελέσματα μὴ δὲν σκέπτεται νὰ διαμαρτυρηθῇ, νὰ κρίνῃ, γιὰ τὸ σχολεῖο τὴν ἔκανε ἀνίκανη νὰ συλλογιστῇ μοναχῇ τῆς προσφέροντας ἑτοιμὲς τὶς κρίσεις, σταμιπώντας ἀπὸ τομα τὴν κριτικὴ ἀνάλυση πάνω στὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς ἴσια ἴσια στὴν κορμιώτερη στιγμή. Τὴ στιγμή ποὺ θάπρεπε νὰ χυθῇ πλούσιο τὸ φῶς γιὰ νὰ νοιώσῃ τὸ ἄτομο τί κοῦβεται κάτω ἀπὸ τὶς λεγόμενες ἱερὲς ἀλήθειες, πέφτει ἡ αὐλαία, δηλαδὴ ἡ παράδοση, ἡ καλλιεργημένη ἀπὸ τὸ σχολεῖο, καὶ τὰ σκεπάζει ὅλα. Οἱ ἐπιτήδειοι γελοῦνε πονηρὰ μὰ ὁ πολὺς κόσμος μένει σὲ σκοτάδι. Πρέπει νὰ ἐπαναστατήσῃ πάλε γιὰ νὰ ἀποτινάξῃ ἀπὸ πάνω του τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς παραδόσης, ὅλες τὶς πρόληψεις ποὺ τοῦ καλλιέργησε τὸ σχολεῖο.

Τὶ εἶναι ἡ ἱστορία ποὺ διδάσκεται στὰ σχολεῖα; Παραμύθια γιὰ νὰ ἀποκοιμίζουμε τὰ παιδιά. Ἐνας παραφουσκωμένος ἐθνικὸς ἐγωϊσμός ἀνίκανος νὰ ἰδῇ πέρα ἀπὸ τὰ μάτια του. Ἡ μεγαλύτερη ἱστορικὴ ἀλήθεια πὼς ὁ ἄνθρωπος ζῇ πάντα κάτω ἀπὸ μιὰ καταπίεση, πὼς οἱ πολλοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουνε γιὰ τοὺς λίγους, πὼς ἡ ζωὴ κατάντης μιὰ σκληριὰ ποὺ πρέπει νὰ σπάσει κανεὶς τὶς ἀλυσίδες τῆς γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ τὴν χαρῇ, ἡ μεγάλῃ καὶ ἀπλῇ αὐτὴ ἀλήθεια κοῦβεται μὲ ἐπιμέλεια ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ χίλιες δυὸ ψεύτικες δικαιολογίες ποὺ ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μὲ τὶς μεταφυσικὲς τῆς ἐξηγήσεις καὶ τὸ σχολεῖο ἀπὸ τὸ ἄλλο μὲ τὶς φρενοφιλοσοφικὲς

του θεωρίες ἀγωνίζονται νὰ τοὺς δώσουνε ἓνα φιλοσοφικὸ βάθος ποὺ ὁλότελα τοὺς λείπει.

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου γράφοντας τὴ Βυζαντινὴ ἱστορία του δὲν ξέχασε πὼς εἶναι ἱστορικὸς τοῦ κράτους, πὼς τὸ βιβλίο του θὰ περάσει ἀπὸ μιὰ ἐπίσημη ἐπιτροπὴ γιὰ νὰ ἐγκριθῇ καὶ πὼς γιὰ νὰ θεωρηθῇ κατὰλληλο νὰ διαβαστῇ στὰ σχολεῖα πρέπει νὰ κάψῃ ἄφτονονε λιθάνι σὲ ὁρισμένα εἰδωλα, νὰ λιτρώσῃ καὶ αὐτοὺς ψεύτικους θεοὺς καταδικασμένους, ποὺ ἡ ζωὴ τους σὲ λαμπάδα εἶναι ποὺ τρεμοσβήνει.

Κι ὁ κ. Ἀδαμαντίου πρέπει νὰ τζυμοιολήσουμε, ἔκανε τὸ χρέος του μὲ τὸ παραπάνω. Ἔγραψε λιθάνι, καὶ γονάτισε μπρὸς στὰ εἰδωλα καὶ ἔκλαψε καὶ λάτρεψε μὲ ἄγριο φανατισμὸ τὰ ψεύτικα εἰδωλα. Γιατὶ σὲ φρόνιμος ἄνθρωπος τῷδερε πὼς ἄλλοιῶς ἡ πολιτεία θὰ τοῦ γούριζε τὶς πλάτες τῆς. Ἡ εὐσυνειδησία τοῦ ἱστορικοῦ ποὺ λατρεῖται μόνο τὴν ἀλήθεια, θυσιάστηκε σὲ μιὰ ταπεινὴ προσφορά στὸ βωμὸ τοῦ κράτους. Ἔτσι τὸ βιβλίο τοῦ Σκληροῦ «Τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» παραμένει ὡς τὴν ὥρα ἡ μόνη θετικὴ προσπάθεια γιὰ ἓνα ἀληθινὸ ἱστορικὸ ξεκαθάρισμα τῶν ἱστορικῶν προβλημάτων τῆς φυλῆς μας. Αὐτὸ ποὺ δὲν κατορθώσανε ὅλοι οἱ Ἀκαδημαῖκοι σοφοὶ μας, τὸ κατάφερε ἓνα θεικτὸ φιλοσοφικὸ μυαλὸ ἐνὸς ἀπλοῦ ἀνεπίδεικτου ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὴν κρατικὴ ἀποψη, κρίνοντας τὸ νέο αὐτὸ σχολικὸ βιβλίο ποὺ ἐπιδικᾷ ὁρισμένους ἐθνικούς ἢ ἠθικούς σκοποὺς, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κατηγορήσῃ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀδαμαντίου. Μὴ ἀκαταστασία καὶ μὴ ἀμεθοδία στὴ διάταξη τῆς ὕλης ποὺ πολλὲς φορές ξαναγυρίζει στὰ ἴδια πράγματα, μπορεῖ νὰ δικαιολογηθῇ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ συγγραφέα ποὺ ἔχει νὰ εἰπῇ πολλά. Ἀληθινὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἓνα πλούσιο ἐλικὸ μὲ ἐπιμέλεια μαζωμένο ἀπὸ ποικίλες πηγές. Τὸ μόνο ποὺ τοῦ λείπει εἶναι ἡ ἀσθητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ διαρρύθμιση. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου εἶναι τρομερὰ ἐνθουσιασμένος μὲ τὸ Βυζάντιο. Κατάντησε δὲ καὶ μὸδα σήμερα ἡ Βυζαντινολογία. Κι ὁ κ. Ἀδαμαντίου γίνεται σχεδὸ λυρικός ἀπὸ τὸ πολὺ αἶσθημα ποὺ τὸν πνίγει. Τὸ κακὸ, ποὺ μὴ κατορθώνοντας νὰ βρῇ τὴν τελειωτικὴ, τὴ χαρακτηριστικὴ ἔκφραση, ξαναγυρίζει σὲ ἴδιο νόημα μὲ πολλοὺς τρόπους ποὺ κατακτανεὶ σὲ τέλος κορυφαίως καὶ γιὰ τὰ παιδιά ἀσύλληπτος. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου ξέχασε πὼς τὸ παιδὶ θέλει τὸ σύντομο, τὸ εὐνόητο, τὸ μεθοδικό. Ἔτσι ἡ φρασεολογία μέσα σ' ἓνα διδακτικὸ βιβλίο προσωρισμένο γιὰ παιδιά παίρνει τὸ χαρακτηριστὸ δημοσιογραφικοῦ πανηγυρικοῦ ἄρθρου ἢ φιλολογικῆς διάλεξης μπρὸς σὲ κομπὲς κυρίες. Θὶ ὑπόπτευε κανεὶς πὼς ὁ κ. Ἀδαμαντίου δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ ἀντιγράψῃ ὁρισμένους σελίδες ἀπὸ κάποιες διάλεξες του καὶ νὰ τὶς παραχώσει ἀτόφως στὸ βιβλίο του.

Καὶ τὸ πνέμει τὸ Βυζαντινὸ; Ἐδῶ εἶναι ποὺ ὁ κ. Ἀδαμαντίου μὲ ὅλες τὶς λυρικές του τράντες δὲν μπόρεσε νὰ μῆς τὸ παρουσιάσει. Ἰσως οὔτε ὁ ἴδιος νὰ τὸ υποπτεύεται μεθυσμένος, ὑπνωτισμένος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ λάμψη τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισής τοῦ κράτους. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου δὲ βρῖσκει παρὰ ἔκφρασεις θανασμοῦ, λιώνει σύσσωμος μπρὸς σὲ συντηρητικὸ ὀπισθοδρομικὸ, κλειστὸ πνεῦμα τοῦ Βυζαντίου. Στὸ βιβλίο του δὲν πέφτει οὔτε μιὰ ἀχτίδα ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κοινωνιολογίας γιὰ νὰ τὸ φωτίσῃ. Ἔτσι μᾶς ξαναίλει τὴ παλιὰ, τὴ γνωστὰ πρόματα δίχως νὰ μῆς ξηγάει ποῖα εἴτανε σὲ βάθος ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Φαίνεται πὼς τέτοια θέματα στέκονται ὡς

ἀπὸ τῆ δικαιοδοσίας ἐνὸς καθηγητῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου πὺν πρέπει νὰ βαδίζει πάντα μὲ ση-
κωμένα τὰ παντελονάκια του γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο.
Ἡ γενικὴ ἀρχὴ πὺν θὰ μᾶς παρουσιάσει τὰ καθέκαστα
τῆς ἱστορίας σὺν τῷ μοιραίῳ ξετύλιγμα τῆς ἀνθρώπι-
νης ἐνέργειας πάνω στὴν ἀντίδρασή της πρὸς τοὺς
δρῶντες τῆς τριγύρω ζωῆς, αὐτὴ ἡ ἀρχὴ πὺν μορφο-
ποιεῖ τὰ γεγονότα, πὺν τὰ ἐξηγεῖ ὄργανικά καὶ χύνει
φῶς στὴν ἱστορία, λείπει δόλοτελα ἀπὸ τὸ βιβλίο του.

Ἔτσι τὸ παιδί μαθαίνει ἓνα σωρὸ ἀσημαντες λε-
πτομέρειες γιὰ τὴ δημόσια καὶ τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ
Βυζαντίου μὰ σὲ ποιά κοινωνικά θεμέλια στηριζότα-
νε αὐτὸ τὸ κράτος, ἀπὸ ποιοὺς κοινωνικοὺς σταθ-
μοὺς ἵπτεσσε τὸ ἱστορικό του ξετύλιγμα πὺν δὲν εἴ-
ναι τίποτις ἄλλο παρὰ οἱ φυσιολογικὲς συνέπειες τῆς
κοινωνικῆς του οὐστάσης, αὐτὰ ὅλα τὰ γνοεῖ. Τὰ με-
γαλεῖτερα ἱστορικά γεγονότα μένουνε κοινωνιολογικά
ἀνεξήγητα. Τὸ μεταρρυθμιστικὸ κίνημα τῶν Ἰσαύ-
ρων, ἡ κοινωνικὴ κατὰστασις πὺν δημιουργήθηκε ὅ-
στερα ἀπὸ τὴν ἀποχώρησι τῶν Ἀράβων στὴν Ἀσία
πὺν διευκόλυνε ἀργότερα τὴν κατάχτησι τῆς χώρας
ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅλα αὐτὰ περιγράφονται χρονο-
γραφικά. Κι ὅμως αὐτὰ ἴσια ἴσια κανόνισαν τὴν ὀ-
ριστικὴν τύχη τοῦ ἔθνους κ' ἔτσι μόνο μπορεῖ νὰ ἐξη-
γηθεῖ φυσιολογικά ἡ πτώσι τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ κ. Ἀδαμαντίου εἶναι Καρλαϊκός. Δὲν πιστεῦει
στὴ φυλὴ, σὺν λαὸ, πιστεῦει στοὺς ἥρωες, στοὺς βα-
σιλεῖδες, στοὺς αὐτοκράτορες πὺν δημιουργοῦνε τὴν
ἱστορία καὶ θεωρεῖ χρέος του νὰ γονατίσει μπροστά
τοὺς καὶ νὰ τοὺς λιβανίσει. Κι ὁ τελευταῖος πόλεμος
φαίνεται πὺς δὲ δίδαξε τίποτις δὲν κ. Ἀδαμαντίου.
Τὸ ἔθνικὸ μῖσος κοχλάζει πάντα σὺν αἷμα του. Ὁνει-
ρεύεται καινούριους πολέμους καὶ ἀποκατάστασι τῆς
ἐθνικῆς κληρονομίας. Οἱ σοφοὶ μας εἶναι πάντα οἱ
ἴδιοι ἀδιόρθωτοι ἐθνικιστὲς κ' ἱμπεριαλιστὲς πὺν ὀνει-
ρεύονται τὰ παλιὰ σύννορά μας ὡς τὸν Εὐφράτη καὶ
τὸν Τίγρητα. Οἱ Βούλγαροι δὲ βρίσκουνε ἔλεος σὺν
βιβλίο τοῦ κ. Ἀδαμαντίου. Μὲ τί γλῶσσα, μὲ τί ἐθνικὸ
ἐγωῖσμὸ μιλάει γιὰ τὴ συντριβὴ τους, μὲ ποιά περη-
φάνεια ἀντιγράφει γνῶμες Εὐρωπαίων καὶ Βυζαντι-
νων ἱστορικῶν γιὰ τοὺς Βουλγάρους αὐτοὺς πὺν εἶναι
«*κτηνώδεις ὅσον καὶ τὰ ἄγρια θηρία τῶν δασῶν, ἔθνος
μιαρὸν, μυσαρὸν, ρυπαρὸν, ἀκάθαρτον*» καὶ πὺν οἱ
βασιλεῖδες του εἶναι «*κατάρτοι, πανά-
θοι, θεομίσητοι*». Ἀκόμα καὶ τὴν τύφλωσι 15 χι-
λιάδων ἀνθρώπων τὴνὲ βρίσκει δικαιολογημένη ἀπὸ
τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ κράτους. Τέτοιο εἶναι
τὸ Πανεπιστημιακὸ πνεῦμα. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου πιστεῦει
πὺς ἡ φυλὴ μας δὲν ἔχει ἄλλη ἀποστολὴ παρὰ νὰ βρι-
σκεται πάντα σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Βουλγάρους καὶ γιὰ
νὰ μὴ σβήσει οὔτε μὴ στιγμὴ ἡ φλόγα τοῦ μίσους,
τρέχει πρόθυμα ἀμέσως τὴν ἐπαύριο ἐνὸς φριχτοῦ
πολέμου νὰ τὴν τροφοδοτήσκει. Ἡ νέα γενεὰ ποτιζε-
ται μὲ τὸ παλιὸ δηλητήριο. Κακόμοιρα παιδιά πὺν
δὲν ἀφήνουνε τὴν ψυχὴ σας νὰ λουλουδίσει σὺν φῶς
καὶ σὺν ἥμι! Μάταια θὰ ζητήσουμε σὲ ὅλο τὸ βι-
βλίο μὴ πνοὴ γενικώτερη, ἀνθρωπιστικώτερη, λιγὰκι
συγκινημένη ἀπὸ τὸ οἰχτρό θέαμα τῶν ἐρειπίων πὺν
παρασιάζει σήμερα ὁ κόσμος. Τόσα αἵματα, τόσες
καταστροφές! Μόνο οἱ σοφοὶ μας μένουνε ἀσυγκίνητοι
σὺν τὰ μαρμάρινα ἀγάλματα πὺν εἶναι μπρὸς σὺν
Πανεπιστήμιον. Μὰ ἡ ζωὴ θέλει νὰ βαδίσκει τὸ δρόμο
τῆς σήμερα σαρώνοντας ὅλα τὰ ἐμπόδια ὅποι καὶ ἂν
τὰ συναντάει. Ἔτσι καὶ τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ
ἀναδιοργανωθεῖ, νὰ συγχρονιστεῖ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ

ἱκανοποιήσει τὸν προορισμὸ του. Ἄλλοιως εἶναι
προωρισμένος καὶ αὐτὸς ὁ θεσμός νὰ σαρωθεῖ.

Κεῖνο πὺν δὲν μπορεῖ νὰ γνηθεῖ κανεὶς σὺν κ.
Ἀδαμαντίου εἶναι ἡ φρονιμάδα του. Γιὰ ὅλα τὰ φλέ-
γοντα ζητήματα μιλάει φρόνιμα, μὲ σοφὴ ἐπιφύλαξι,
μὲ μὴ ἀντικειμενικότητα ζηλευτῇ. Τὸ ζήτημα τῆς
γλώσσας τῶν Βυζαντινῶν τὸ περνάει γλήγορα, αὐτὸς
ὁ λαλίστατος. Γιατὶ θὰ πρεπε βέβαια νὰ χτυπήσει, νὰ
καυτηριάσει τοὺς Βυζαντινοὺς γιὰ τὴ γλωσσικὴ τους
πρόληψι πὺν ἐμπόδιζε τὴ φιλολογικὴ τους δημιουρ-
για κ' ἔτσι μποροῦσε νὰ γεννήσει ἐπικίνδυνα σχό-
λια. Ἔτσι γίνεται σύντομος καὶ ἀντικειμενικός.

Κι ἡ γλώσσα του παρουσιάζει μὴν ἀστεία τάσι
γι' ἀπλοποίηση, κλῖποι κλῖσι πρὸς τὸ δημοτικισμό.
Μὰ κ' ἐδῶ ἡ σύνεσι. Ὁ δημοτικισμὸς μας πρέπει
νὰναι ὅσο μπορεῖ ἀνώδυνος. Ἐβαλε ἀντὶ τοῦ καθα-
ρευοισάνικου ἔθεσε. Αὐτὸ εἶναι ὅλο. Ἀχ κύριε Ἀ-
δαμαντίου. Ἀν μποροῦσατε νὰ ὑποπτεύετε πόσο βα-
ρεῖς ὑποχρέωσες μᾶς δημιουργεῖ ὁ ἀληθινὸς δημο-
τικισμός, δὲ θὰ ἐπιχειροῦσατε αὐτὲς τίς ἀστειώτητες
πὺν γεννᾶνε τὰ δάκρυα γιὰτὶ δείχνουνε ἔλλειψι κοι-
νωνικῆς παλληκαριᾶς. Ἐπιτέλους ἀφήστε τὸ δημοτι-
κισμό. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ὅλοι δημοτικιστὲς.

Τώρα γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀκριβεία σὲ ὥρισμένα ση-
μεῖα, δὲ χρειάζτανε ξεχωριστὴ κουβέντα. Παρατη-
ροῦμε μόνο πὺς οἱ ὀημοι, δηλαδὴ ὁ λαὸς, εἶναι ἀ-
φιβολο, ἂν εὕρισκαν τὴ δικαιοῦματα καὶ τὰς ἐλευ-
θερίας των μέσα σὺν Ἰπρόδρομον. Ὑστερα ἀπὸ τὴ
στάσι τοῦ Νίκα πνίγηκε καὶ ἔσβυνε ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ.
Τὶ εἶδος ἐλευθερίας διατηροῦσε ὁ λαὸς μέσα σὺν ἀπο-
λυταρχικώτατο Βυζάντιο δὲ μᾶς τὸ σαφηνίζει ὁ κ. Ἀδ.

Ἐπειτα βρίσκουμε πὺς κ' ἡ παρόδισι περικοπῶν
ἀπὸ ξένα συγγράμματα, δὲ στέκεται παιδαγωγικά. Τὶ
γίνεται τότε ἡ αὐτενέργεια τοῦ παιδιοῦ; Αὐτὲς οἱ γνῶ-
μες θὰ εἶτανε χρήσιμες γιὰ τὸν καθηγητῇ. Καὶ γε-
νικά μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ἀδ.
εἶναι μὲ τὸ ὀλικὸ πὺν κλείνει ἓνα βιβλίο χρήσιμο γιὰ
τὸ δάσκαλο πὺν θὰ τὸ διδάξει, ὀχι γιὰ τὸ μαθητῇ,
καὶ μάλιστα γιὰ τὸν Ἑλληνα μαθητῇ.

Τὸ συμπέρασμα μας. Ἡ ὀστικὴ φιλολογία πλου-
τίστηκε μ' ἓνα ἀκόμα βιβλίο αἰμοβόρον πατριωτισμοῦ.
Ἡ νέα γενεὰ θὰ πληρώσει καὶ αὐτὴ τὸ φόρο τῆς σὺν
ἄγριο Μινώταυρο τῆς πρόληψις ὅσο νὰ ἀνατελλῇ ἡ
μοιραία στιγμὴ πὺν θὰ ἀποχτήσουμε τὰ φωτισμένα, τὰ
ἀνθρωπιστικά βιβλία πὺν θὰ διαπλάσσουνε μὴ και-
νούρια ζωὴ.

ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΥ: Διηγῆματα 1920.

Ὁ κ. Τυμφρηστὸς ἐξακολουθεῖ μὲ συγκινητικὴ
ἐπιμέλεια νὰ πλουτίζει τὴ σειρά τῶν ἔργων του. Διῶ-
χτης φανατικὸς τῆς Δημοτικῆς στὴν Πόλη, ἀσπά-
ζεται σὺν ἔρχεται ἐδῶ τὴ δημοτικὴ δίχως ὀμως αὐτὸ
νὰ τὸν ἐμποδίζει νὰ κάνει τίς πὺν μεγάλες ἀπιστίες
στὴν καινούρια του φιλενάδα. Εἶναι ὁ Σαῦλος τῆς δη-
μοτικῆς. Ἀκούρατος καλλιμεγεῖ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ
λόγου. Ποίημα, δῆγμα, κωμικὴ, δράμα, χωρίς νὰ
μποροῦμε σήμερα νὰ εἰποῦμε πὺν εἶναι τὸ χαρα-
κτηριστικὸ του εἶδος. Ἰσοδύναμος καὶ σὺν ποιητῆς
καὶ σὺν δηγηματογράφος καὶ σὺν κωμικός. Ἐνα τε-
λευταῖο τραγουδάκι του σὺν «Νουμᾶ» πὺν ἀφῆρε μὴ
συγκινημένη πνοὴ διαβάστηκε μὲ εὐχαρίστησι. Τώρα
μᾶς παρουσιάζεται μὲ μὴ συλλογὴ διηγῆματα τοῦ
χωριοῦ καὶ τῆς πόλης. Ἔτσι κρούει ὀλες τίς πόρ-
τες. Τὰ διηγῆματά του μᾶς δίνουνε τὴν ἐντύπωσι μᾶς

πολύ αισθηματικής ψυχής. 'Ο έρωτας είναι, το κυριότερο αίσθημα μέσα στα δηγήματά του που δείχνουνε μια ψυχή τρυφερή διαρασμένη για τον άληθινό, τον άγνο έρωτα. Με ελιγώτερο ρωμαντισμό και με περισσότερο περιποίηση του ήφους που ολ να επιμένει να κατεβεί στο χαμηλό επίπεδο του δημοσιογραφισμού, τα δηγήματα αυτά θα είχαν πολύ να ωφεληθούνε. 'Ο κ. Τυμφορησός συγχρονίζεται και μ' ένα

κοινωνικό δραματάκι στο τέλος του βιβλίου ο «Φοινιάς» του είδους του αισθηματικού σοσιαλισμού. Τα δηγήματα του κ. Τυμφορηστού είναι από τα έργα που διαβάονται και θα διαβαστεί πολύ από όλον τον κόσμο που βρίσκει την εδνυχία του στις άπλές, λιτές, συγκινητικές περιπέτειες ενός εύκολου και κάποτε πολύ τολμηρού αισθηματικού λυρισμού.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΘ. ΒΟΥΤΥΡΑ

6

Ο ΑΠΟΚΛΗΡΟΣ

Όταν όμως έστριβαν σ' ένα στενό δρόμο, κηλίθηκε και τρεχάτος, χαροπός δρομησε κι' αυτός πίσω. 'Ο δρόμος έμεινε έρημος. 'Αλλά και πέρα ως πέρα ήταν έρημιά. Κ' έρημιά από κάθε ζωντανό πράγμα.

Άλλοτε γύριζαν εκεί στο δρόμο στα οικόπεδα θυνίδες, πάπιες, χήνες, που άλωναν το μαύρο λαιμό τους φοβερίζοντας τους διαβάτες, περιστέρια, κατσίκες, και χοίροι, που ξαπλώνονταν στους λάκκους, στα ρείθρα, όπου βρώμικα νερά, μαύρα, τρέχανε, ή λιμνάζανε. Όλα αυτά είχαν εξαφανιστεί, τίποτα πιά δεν ήπηση. Και ο ήλιος τώρα, φώτιζε κεί χωρίς να βλέπει πιά πετεινούς να παλεύουνε, να μονομαχούνε σάν αρχαίοι ιππότες, για κάποια καλλονή, ούτε χοίρους να ξαπλώνονται στους βούρκους άμεριμνοι σάν πλούσιοι στα μαλακά τους στρώματα, και ούτε τράγους να γτυπούνε τις κεφαλές τους τις στολισμένες με τα στριφτερά κέρατα.

Στους δρόμους, στην πλατεία, που κοντά στην αγορά είτانه, πλήθος κόσμος είχε μαζιεντεί σά νάταν κάποια εορτή, ή παραμονή μεγάλης εορτής, που όλοι τρέγονε να ψωνίσουνε, να βρουνε ό,τι καλό, ό,τι επιθυμούνε για να περάσουνε την καλή μέρα.

Άλλ' οι πάγκοι ήταν άδιοι χωρίς τους σωρούς από πατάτες, αγκινάρες, κοινιά και τ άλλα φαγάσιμα, τα μαγαζιά χωρίς τίποτα σχεδόν, με τα σκελετά τους σωστά σκελετά τώρα, γυμνά από κάθε τι.

Καροτσάκια όμως γεμάτα σταφίδες ξανθές, μαύρες, σύκα, άλλα με χαρούπια, βρισκόντουσαν σε κάθε βήμα. Και οι πουληταί τους φωνάζανε μ' όλη τους τη δύναμη, διαλαλούσαν το εμπόρεμά τους. Και μαζί μαύτους άνθρωποι με μεγάλες σακκούλες γεμάτες φωνάζαν:

— Πάρτε χαρουπάλευρο ψιλό!

Ύπληχαν κι άλλοι με δίσκους μεγάλους, ταψιά, λαμαρίνες, που μέσα είχαν κάτι κατάρματα κομμάτια.

— Χαρουπόπητες! πάρτε! φωνάζανε αυτοί.

Ό Ποίμης θυμήθηκε το γέρο μεσίτη. 'Ο Ποίμης είχε ζητήσει να πάρει σε κάποιο μαγαζάκι που είταν κοντά στη γειτονιά του, λούπινα και σύκα. Άλλά το βρήκε κλειστό. Και αναγκάστηκε να προχωρήσει μέσα στην αγορά για να βρεί ό,τι ζητούσε. Κέτσι ανακατεύθηκε με το πλήθος των ανθρώπων, που σχεδόν βουβό γύριζε κεί.

— Πάρτε για την πείνα, κύριοι, πάρτε!

Οι φωνές των πουλητών έδιναν κάποια ζωή.

Και ο κόσμος, άλλος πλησίαζε και αγοράζε, άλλος περνούσε κοιτάζοντας μόνο, κέτρεχε άλλου

έκιδε ο Ποίμης πολλούς με δίχτυα, σακκούλια στα χέρια να γυρίζουνε σκυφτά, εδώ και κεί. Είχαν κάτι του λαγωνικού, που ψάχνει άδικα μέσα σέρημα από κνήγη θάμνα.

Κοίταζαν τους έρημους πάγκους, τάρδια μαγαζιά και πλησίαζαν γρήγορα, όπου βλέπανε κόσμο μαζεμένο. Και δεν είτانه μόνο άντρες και παιδιά, που γύριζαν εκεί. Ύπάρχαν και γυναίκες, οι περισσότερες ήλικιωμένες, που τρέχανε κι αυτές ζητώντας κάτι ναγορεύουν και κοίταζαν τους έρημους πάγκους με μάτι άπελπισμένο.

Πολλοί πάλι μασσούσαν, καθώς γυρίζανε ψάχνοντας.

Κι άπ' έξω από μια εκκλησιά, σε μια γωνιά της, είδε τέσσερα, ή πέντε παιδιά ξυπόλυτα να κοιμούνται, μαζεμένα στα σατάκια τους, τ'όνα κοντά σ'άλλο.

Και ο κόσμος περνούσε χωρίς να τα προσέχει, κι αυτά κοιμόντουσαν, μόλο το θόρυβο, τις φωνές, που γινόνταν κοντά τους.

Τού φανήκανε του Ποίμη, πώς είχαν πέσει στον ύπνο, για να τάβρη ο θάνατος κοιμισμένα...

Ένα μούγκρισμα σά θηρίο, άκούστηκε, κ' ένα αυτοκίνητο φάνηκε ναρχεται γρήγορα, κάνοντας τον κόσμο κείνον, που πλημμυρούσε το δρομο, να τρέξει στα πεζοδρόμια, να συγχρονιστεί με τα καροτσάκια σάν κύμα σε μουράγιο.

Ένας παχύς άνθρωπος ήτانه μέσα ξαπλωμένος με το πόυρο στο στόμα. Χωρίς να κοιτάζει, χωρίς να ρίξει ματιά πουθενά, πέρασε.

Είδε κόσμο να μαζεύεται σένα καροτσάκι και πλησίασε και κοίταξε.

Είχε ρέγκες ξερές, κατάρτες, και οι περισσότερες δίχως κεφάλια. Ή θέα τους άθλια. Και ο κόσμος αγοράζε.

— Είνε καλές; τον ρώτησε μια γυναίκα ήλικιωμένη.

Αυτός της έδειξε τα καροτσάκια με τη σταφίδα.

— Δεν παίρνате καλλίτερα, σταφίδα!...

— Παίρνουμε και παίρνουμε, παιδί μου, σταφίδα! Κοντεύουμε να σταφιδιάσουμε!... Μά ή μαύρη είνε όλο πέτρες και σκουλίκια!...

— Ξανθιά τότε...

— Τό ξέρω, μά είναι άκριβή παιδί μου, και πού λεφτά!...

Στο νού του Ποίμη ήθελε ή κυρά Έλένη και τά λόγια της. 'Ο άντρας της χωρίς δουλιά, πώς θάκων... Άπ' αυτή ή κυρά Έλένη παίρνει γούνα, οι